

NESTALI TEŽACI... NESTALE ZVIRI – OREBICE

Nikša Petković Borčić, Vela Luka
niksa.petkovic@du.t-com.hr

Nedavno sam od prijatelja dobio mejl. Pitao me da li ima još živih primjeraka orebica na području Luke ili smo ih mi lovci sve istrijebili. Pišući mu odgovor, vratio sam se u vrijeme mog djetinjstva.

Tada se život u Potirni odvijao slično kao i stoljećima ranije. Mada se već vidilo da mjesto pomalo nestaje, jer su neki idioti zatvorili Osnovnu školu u Potirni pa su sva djeca i radno sposobni roditelji morali otići živjeti u Luku. Ipak, starci su ostali na svojim vjekovnim ognjištima i održavali su svoja imanja. Nekad – u „stara vremena“ da bi se moglo normalno živjeti s obitelji morao si imati barem tri-četiri sina, dvadesetak ovaca, do dva tovara/mazge, petnaestak kokoša, jednu-dvi gude, do dva pasa, barku li barem gundulu... To su bila prava obiteljska imanja koja su živjeli od prirode i sa prirodom, a današnji OPG-ovi od gore nabrojenog nemaju, uglavnom, ništa. U njima nove generacije i ne znaju gdje su im mnogi tereni njihova imanja (nekadašnji vinogradi i maslinici), jer ono što je dalje od 50 m od ceste ili nije uz more (da se može prodati), sadašnje generacije uopće više i ne zanima.

Nekad davno čovjek je bio prisiljen mijenjati prirodu, naročito područje Vele Luke i Potirne koje je zasigurno najobrađeniji teritorij u Hrvata i šire. Čini mi se da se samo pojedina područja Kine - Indokine s rižinim poljima, može uspoređivati s izgrađenim mejama (sada se „kulturno“ zovu suhozidi), koje

su čuvale ono malo skupljene zemlje u ogradama. Međutim, koliko god da je mijenjao reljefni izgled, toliko je i pomagao prirodi. Taj težak rad i način života koristio je i brojnim pticama i životinjama. Imale su više hrane na takvom zemljištu, a time i brojnije potomstvo. Taj „suživot“ je bio interesantan i mada je težak imao određene štete od ptica (prvenstveno na grozju) te ih je od „milja“ zvao 'zviri', ipak je znao da će neke od njih završiti na jelovniku njegove obitelji. Tako nije bilo stvarne mržnje prema zvirima, pa ni prema jedinoj „divljoj kokoši“ naših prostora – lipoj i bidnoj našoj orebici.

Moja najranija sjećanja na orebice vezana su uz naš vinograd u Slatini, u čijoj je blizini obitavalo jato od oko 50 bokunih. Kad bi ih iznenadili, u njemu su se znali „dizati“ po desetak minuta (od kad bi ih prvih nekoliko prhnulo do one zadnje koju bi pas ili mi dica izlatili). Ne bi išle daleko, poletile bi samo priko doca na jedan grizasti brig i tu bi „prosvjedovale“ što su uznemirene u svom uživanju u freško zakopanom lozju. Tu su one bile kucale frešku travu, kupile spruge i spuže ili bi se samo prškale i tako prašile protiv nametnika. Naročito u dijelovima lozja u kojem je bilo pepela. Nekad bi samo poletile na stablo masline ili mindela, a govorili su stari da se obično digne na stablo ispid bilega pasa.

Još mi je u ušima njihovo pijućanje kad bi se u ranu zoru dozivale iz brda u okružju Potirne: Grebena (Velega i Malega), Hunščara, Graca, Čelinjaka, Sutvare, Svetega Jureta... To njihovo dozivanje sa brda na brdo omogućavalo je lovcima da procjene di se nalaze i di su brojnije, pa bi se uputili u tom pravcu. Prema njihovom dozivanju, taj način lova se i zvao „na pijućanje“. Negdje oko 1985. godine utihnuli su njihovi pozivi na parenje na području Luke i Potirne. Još sam poslije godinama nalazio pojedinačne orebice ili mala jata od 3-4 bokuna, ali nikad više nisam vidio da su se uspale pariti ni odgojiti mlade. Moj otac i ja ih više nismo lovili, i to godinama prije nego je donesena odluka Lovačkog društva „Golub“ (koji je bio sekcija zajedničkog lovačkog društva otoka Korčule nazvanog upravo po orebici – Kamenjarka) da se zabranjuje lov na njih. Međutim, uvijek je bilo „gladnih“, tako da su i te posljednje orebice nestale pod puškama obijesnih budala koje i ne znaju što je to lov i što je to suživot. Zadnje pijućanje koje sam čuo bilo je 1994. u blizini

Popova polja na Južnom bojištu, dok smo glumili postrojbe vojne policije (nikad nismo nosili oznake Hrvatske vojske). Jedno sam ih lipo jutro čuo na brdu iznad našeg položaja. Na taj zvuk sam se kao hipnotiziran popeo i u jednoj vrtači ih ugledao. Bilo ih je desetak, a kad su prhnule (lepet njihovih krila proizvod proizvodi specifičan zvuk – phrrr), vratile su me u ditiinjstvo i na tom hercegovačkom brdu sam se prvi put osjetio nekako doma.

Koliko su to bile hrabre i požrtvovne ptice, neka posvjedoči i ova priča. Na povratku s kupanja u Novoj, u kasno litnje popodne, prolazeći kroz Favrotovo vinopišće (zapuštenu lozje), ugledao sam na desetak metara od mene čaglja kako napada orebicu sa sedam, osam mladih. Pokušala mu je odvratiti pozornost od svojih mladih, spustila je jedno krilo i vukla ga po zemlji glumeći da je slomljeno na samo par metara ispred čaglja. Ali taj put njezina tehnika nije upalila. Čagalj je zanemario staru orebicu i zaletio se u jato njezinih mladih. Ulovio je jednu od mladih orebica koje još nisu bile sposobne poletiti više od par metara, a stara orebica je okupila ostatak jata i žurno se udaljila

Moja najranija sjećanja na orebice vezana su uz naš vinograd u Slatini, u čijoj je blizini obitavalo jato od oko 50 bokunih. Kad bi ih iznenadili, u njemu su se znali „dizati“ po desetak minuta. Negdje oko 1985. godine utihnuli su njihovi pozivi na parenje.

u suprotnom pravcu od čaglja, tek metar od mene. Danas nema ni orebica, ma ni čagljeva koji su imali jazbine s mladima u jamama od tupine, malo ispod Bocmanova lozja. Svi oni nestali su na Korčuli u razdoblju od par miseci negdje oko 1973., kad se na otoku pojavio štenećak. Fatalna virusna bolest usmrtila je i čagljeve i gotovo sve tadašnje pase na škoju.

Orebice su izgubile svoje prirodno stanište. Nestali su vinogradi na padinama, nestale su uređene šume, spruzi i leptiri koji su bili na jelovniku orebica. Nisu lovci krivi već upravo težaci koji su „puhli u motiku“ i zapustili zemlju. Nema na njoj više mista za orebice, ma dobota ni za nas.

Tu prokušanu tehniku stare orebice da se pretvara kako ima slomljeno krilo i odvlači napadača od potomstva, ponovno sam doživio sa petnaestak godina. Na Bliznači, ispod Fortece na Humu, naletio sam na orebicu koja je na par metara ispred mene vukla krilo po zemlji i ispuštala uznemirujuće glasove. Prihvativši igru, lagano sam išao za njom, a gledao sam iza sebe male orebice kako se uvlače u meju. Još sam je pratio par metara, a onda skrenuo i udaljio se da ih poštediti stresa. Da je to bila poznata tehnika, svjedoči i anegdota kako je neki stariji čovik trčao pedesetak metara za orebicom koja je vukla slomljeno krilo. Kad je vidjela da ga je dovoljno udaljila od mladih jednostavno je poletila, a on je stao i gledao za njom uz riči: „Eee - letit“.

Zašto ovo pišem i zašto me pogodilo pitanje: „Da li ste ih vi lovci sve istrijebili?“ Nekada je lov bio sastavni dio života u obiteljima koje su živili sa prirodom i od prirode. Tako sam i ja, što znam, četvrta generacija lovaca u obitelji Petković Borčić iz Potirne i znam što je istinski lov. Imao sam sriću da mogu loviti skupa sa svojim didom Nikolom, barbom Ivanom, ocem Kuzmom i rojakom Ivkotom. Uživali smo u kači, lovu u kojem smo uvijek imali *miru* i poštivanje prema lovini, držeći se pravila i etike u lovu, lovostaja, sprečavanja krivolova, održavanja pojilišta i hranilišta, nepucanja u ugrožene vrste... Nažalost, nastankom države u kojoj su primarni osobni interesi i bolesni profiti, pojavili su se i neki krvožedni lovci koji ne shvaćaju ništa i nemaju u sebi ništa osim izražene želje za ubijanjem. Kako shvatiti mentalni sklop osobe koja mehaničkim vabilicama

privlači zadnje primjerke prepelica u okolini Luke i ubija ih sve do posljednje. To nisu lovci, to nisu ni ljudi. Pravi lovci i ribolovci gaje i napućuju lovišta, rijeke i mora. Pravi lovci nisu nikad nikoga istrijebili, oni love samo ono što i jedu.

Nisu samo orebice nestale, nestali su i težaci i zviri. Moj otac mi je već 1980-ih govorio kako on može nabrojiti pedesetak vrsta zviri koje su nestale od njegova djetinjstva, kroz pedesetak godina. Meni se to učinilo pretjeranim, ali kad sam malo promislio i ja sam tada znao već desetak vrsta koje sam viđao u djetinjstvu a više ih nema. Vuge, kukala, sipokrili, lovujerci, fići, nekoliko vrsta koje smo zvali drozgi i drozguje, gardelini, trogiri, kukuviže, čuki... Nikad nisam mogao vjerovati da mogu nestati pinjci. Znali su biti u jatima od po 500-1000 bokuni. I golubi su znali biti u jatima da bi se nebo zacrnilo, a sada su u „jatima“ od 2-3. Nekad bi bilo 20-30 grmuša na murvi ili smokvi. Već par godina ih ne vidim, nitko ne kuca murve. Nedavno sam na Kozjači vidio Božjeg kokotića (bidan lipotan). To je jedina ptica kojoj moj otac nikad nije našao gnjizdo, a „poć u gnjizda“ bila je jedna od omiljenih igara dice koja su rasla prije II. svjetskog rata. Danas još ovi ritki kosi dođu zimi, a vjerujem da dođu iz gradova, a ne iz prirode. Sve više ptica i životinja dolazi u gradove, hrane se našim smećem, jer ih priroda više ne može nahraniti.

U prirodi, naročito na našem lokalnom području, više nema hrane ni vode da bi životinje, ptice, insekti mogli opstati. Orebice su izgubile svoje prirodno stanište. Gotovo nitko više ne kopa „u bandi“, a orebica je ptica bande-brda. Nestali su vinogradi na padinama brda, nestale su uređene šume po kojima su pasle ovce i koze, nestali su spruzi i leptiri koji su bili na jelovniku orebica. Sam sam hranio mlade orebice koje su se izlegle iz inkubatora upravo sa spruzima – što im je bilo najdraže uz žumanjce...

Kad sam išao u osnovnu školu imali smo nastavni predmet – Priroda i društvo. Sada je posve jasno da to više nije ni priroda ni društvo koje omogućava dobar, bogat i pristojan život ni suživot. Priroda je bespovratno promijenjena, a društvo smo vratili stoljećima unazad, s odnosima koji su između robovlasničkog i feudalnog uređenja.

Zato se kao zaključak nameće misao: nisu lovci krivi već upravo težaci koji su „puhli u motiku“ i zapustili zemlju. Nema na njoj više mista za orebice, ma dobota ni za nas.